

УДК 330.131.7:334

ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ОСНОВА ХАРАКТЕРИСТИКИ РІВНЯ ЇХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

М. Б. Кристиняк

*Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна*

У сучасних складних умовах ведення бізнесу для здійснення ефективного управління господарською діяльністю малих підприємств потрібне застосування системного підходу, який передбачає не тільки визначення і оцінку сукупності головних показників діяльності малих підприємств в Україні, але й характеристику їх економічної безпеки.

Ключові слова: *малі підприємства, рівень економічної безпеки, комплекс показників, зовнішні фактори.*

Постановка проблеми. В умовах формування нової економічної системи в Україні малі підприємства, що функціонують у різних організаційно-правових формах, здійснюють свою господарську діяльність в умовах невизначеності, непередбаченості дій економічних партнерів і держави загалом. Глибока економічна криза спричинила виникнення великої кількості загроз. На умови розвитку малих підприємств і на рівень їх економічної безпеки суттєво впливають такі чинники, як нестабільна політична і соціально-економічна ситуація в країні, недосконалість і непередбачувана зміна законодавства, критично високий рівень корупції, жорстка конкуренція та ін. Усе це актуалізувало проблему забезпечення економічної безпеки малих підприємств, основою чого повинна стати оцінка головних показників розвитку суб'єктів малого бізнесу в Україні.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Серед відомих вітчизняних і зарубіжних учених, які досліджують теоретичні засади економічної безпеки для малих підприємств та проблеми її забезпечення на різних рівнях ієрархії управління, є: С. П. Азізова, З. С. Варналій, Л. І. Воротіна, С. К. Реверчук, А. М. Крупка та ін. У їхніх працях обґрунтовані багатоаспектні дослідження у цій сфері, присвячено увагу механізму управління фінансовою та економічною безпекою підприємств тощо.

Мета статті — оцінка основних показників діяльності суб'єктів малого підприємництва як основа для оцінювання рівня їх економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні у зв'язку з сучасною економіко-політичною ситуацією країна переживає нестабільний економічний розвиток, як в національній економіці України загалом, так і в промисловості зокрема. Розвиток малих підприємств має сприяти удосконаленню ринкових відносин у

суспільстві на основі формування та управління на сучасних ринках з відповідним менеджментом. Враховуючи це, потрібно покращити господарську діяльність малих підприємств, уникаючи різноманітних зовнішніх і внутрішніх загроз завдяки вдосконаленню системи управління економічною безпекою на малих підприємствах. Отже, щоб розв'язати цю проблему, необхідно розробити науково-практичні рекомендації щодо розвитку малих підприємств у промисловості в умовах зовнішнього нестабільного середовища в Україні.

Насамперед визначимо основні показники розвитку малих підприємств для характеристики рівня економічної безпеки. Отже, основні показники діяльності малих підприємств в Україні подано в табл. 1.

Таблиця 1

**Основні показники діяльності малих підприємств в Україні
(з урахуванням мікропідприємництва), одиниць**

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	Абсолютне відхилення			
						2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Кількість суб'єктів малого підприємництва</i> малі підприємства у % до заг. кільк. суб'єктів	16,5	21,1	21,8	22,0	16,9	4,6	0,7	0,2	-5,1
на 10 тис. осіб наявного населення, од.	78	77	76	82	76	-1	-1	6	-6
фізичні особи-підприємці у % до заг. кільк. суб'єктів	83,5	8,9	78,2	78,0	83,1	-4,6	-0,7	-0,2	5,1
на 10 тис. осіб наявного населення, од.	394	290	271	292	370	-104	-19	21	78
<i>Кількість зайнятих прац.</i> малі підприємства усього, тис. осіб	2164,6	2091,5	2051,3	2010	1686	-73	-34	-40	-323
у % до заг. кільк. зайнятих працівників	43,6	47,1	47,9	46,9	41,1	3,5	0,8	-1	-5,8
фізичні особи-підприємці усього, тис. осіб	2794	2350,5	2233,9	2280	2428	-443	-116	46,6	147
у % до загальної кількості зайнятих працівників	56,4	52,9	52,1	53,1	59,0	-3,5	0,8	1	5,9
<i>Кількість найманих прац.</i> малі підприємства усього, тис. осіб	2043,7	2011,8	1951,6	1891	1583	-31	-60	-59	-308

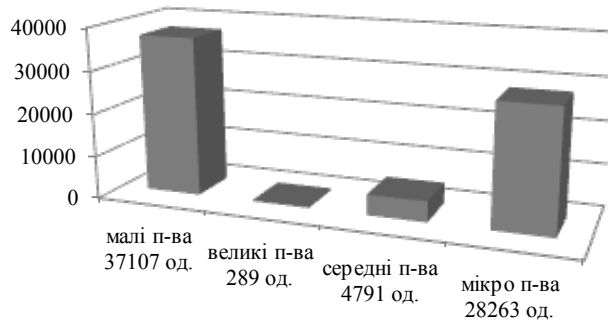
Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
у % до заг. кількості найманих прац.	67,3	66,3	66,1	66,5	65,4	-1	-0,2	0,4	-1,1
фізичні особи-підприємці усього, тис. осіб	989,3	1024,8	999,1	952,1	83,8	335	-24	-47	-868
у % до загальної кількості зайнятих працівників	32,6	33,7	33,9	33,5	34,6	1,1	0,2	-0,4	-1,9
Обсяг реалізованої прод. малі п-ва усього млн грн	568267	60778	670258	670258	670258	705000	39515	64871	-2384
у % до заг. обсягу реалізованої прод.	72,9	75,2	73,4	71,8	71,8	2,3	-1,8	-1,6	0
фізичні особи-підприємці усього, млн грн	210930	19999	23633	263459	276299	-190931	3634	239825	12840
у % до заг. обсягу реалізованої прод.	27,1	24,8	26,6	28,1	28,2	-2,3	1,8	1,5	0,1

[Складено автором на основі даних Держкомстату України]

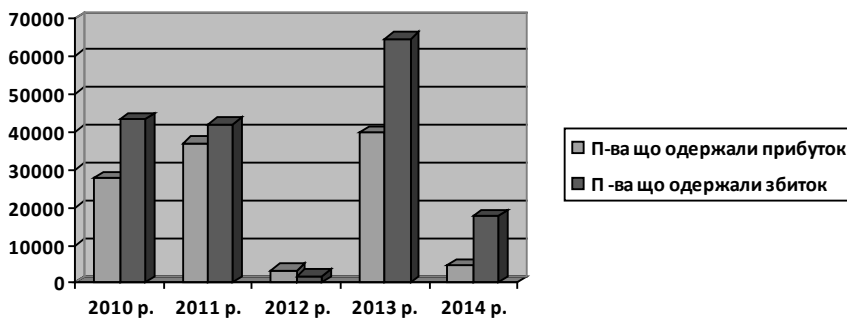
Згідно з основними загальними показниками діяльності малих підприємств в Україні (див. табл. 1) простежується тенденція їх зниженого економічного розвитку за 2010–2014 рр. З поданої таблиці видно, що знизилась основні показники діяльності підприємств за 2014 р., а саме: частка малих підприємств — на 5,1%, кількість зайнятих працівників — на 323 тис. ос., обсяг реалізованої продукції — на 34742 млн грн. Схожа тенденція характерна і для попередніх років. Відносно цього для всебічного огляду відобразимо загальну кількість (промислових підприємств в Україні (рис. 1).

На рис. 1 видно, що найбільше малих промислових підприємств, проте їхня кількість на українському ринку помітно зменшилась, як і кількість інших видів промислових підприємств. Візьмемо до уваги малі підприємства, наприклад, у 2014 р. за даними Держкомстату України їх налічувалось 37 107 од., 2013 р. — 43 174 од., 2012 р. — 37 144 од. Тобто у 2014 р. їх було менше порівняно з 2013 р. на 6 072 од., і в 2013 р. — менше на 6035 од. порівняно із 2012 р. Відповідно до цього для повнішого аналізу охарактеризуємо фінансові результати до оподаткування малих підприємств (2010–2014 рр.).

[Складено автором на основі даних Держкомстату України]

Рис. 1. Кількість промислових підприємств в Україні за 2014 р.

[Складено автором на основі даних Держкомстату України]

Рис. 2. Фінансові результати до оподаткування малих підприємств у 2010 – 2014 рр. (млн грн)

Як бачимо на рис. 2, фінансові результати до оподаткування малих підприємств у 2010–2014 рр. мають загалом негативні тенденції економічного розвитку. Згідно з даними Держкомстату України їхній прибуток у 2010 р. становив 27770 млн грн, 2011 р. — 36975,6 млн грн, 2012 р. — 3506,2 млн грн, 2013 р. — 39640,9 млн грн, і в 2014 р. — 4539,5 млн грн, тоді як збитки становили у 2010 р. — 43417,1 млн грн, 2011 р. — 42032,9 млн грн, 2012 р. — 1928 млн грн, 2013 р. — 64698,8 млн грн, 2014 р. — 17653,3 млн грн. Тобто у 2011 р. прибуток був більший на 9295,6 млн грн порівняно із 2010 р., в 2012 р. збиток становив 33469,4 млн грн порівняно із 2011 р., у 2013 р. був невеликий прибуток — 36134,7 млн грн порівняно із 2012 р., і в 2014 р. знову відбувся спад, і збиток становив 35101,4 млн грн. Отже, збитки чергуються відповідно до прибутків і мають схожу негативну економічну ситуацію. Ці фактори також негативно впливають на рівень економічної безпеки, що є одним із факторів економічного розвитку малих підприємств.

Згідно з даними Держкомстату України економічна безпека малих підприємств змінилася, враховуючи показники їх фінансових результатів, обсягу реалізованої продукції, кількість зайнятих працівників (табл. 1), які прямо стосуються економічної безпеки. Це свідчить про недостатній показник їх рівня економічної безпеки

(коли більша частина основних показників діяльності з роками знизилась). Причиною погіршення ситуації є низка чинників, зокрема зниження ефективності фінансово-господарської діяльності, неефективне використання ресурсного забезпечення, низький фінансовий прибуток на одну гривню власного капіталу, недостатнє інтелектуально-кадрове та інвестиційно-інноваційне забезпечення економічної діяльності, збільшення частки збиткових підприємств та суми загальних збитків, негативний вплив реалізації зовнішніх та внутрішніх загроз, брак нормативно-методичного забезпечення управління економічною безпекою на мікрорівні, мала обізнаність управлінського персоналу щодо економічної безпеки, зокрема на малих підприємствах, нестача фінансових ресурсів і брак кваліфікованого персоналу тощо.

У зв'язку із цим необхідно покращити систему управління економічною безпекою на малих підприємствах на мікрорівні, а саме:

- розробити ефективну стратегію економічного розвитку підприємства, впроваджуючи нормативи економічної безпеки (перевірку та контроль персоналу, розроблення ефективної кадрової політики, програм стимулювання роботи персоналу);
- забезпечити: охорону підприємства (об'єктів, грошей, матеріальних цінностей, комунікацій, обладнання, персоналу); перевірку і контроль приміщень, спеціальне обладнання окремих з них, облік носіїв інформації обмеженого доступу, захист засобів зв'язку, організацію службового і спеціального діловодства, захист інформаційних ресурсів;
- сформувати позитивний імідж підприємства;
- спланувати і забезпечити діяльність підприємства в умовах кризи;
- розробити заходи відповідальності за порушення встановлених правил економічної безпеки.

Висновки. Беручи до уваги ступінь дослідження аналізованої проблеми і враховуючи теперішній розвиток нашої держави, можна зробити висновки, що для того, щоб покращити розвиток малого підприємництва в Україні і підвищити загальний рівень їхньої економічної безпеки на мікрорівні, потрібно вести політику максимального стимулювання розвитку малих підприємств. По-перше, треба прийняти нову ефективнішу економічну стратегію розвитку, яка була б скоректована з урахуванням сьгоднішніх зовнішніх негативних чинників, по-друге — розробити комплекс заходів, які б допомогли правильному веденню ефективної діяльності, по-третє — забезпечити економічну безпеку малих підприємств, вдосконалюючи систему управління економічною безпекою. Все це має бути здійснене у середині самого суб'єкта на основі складеної програми для кожного малого підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ворогіна Л. І. Теоретико-методологічне обґрунтування управління економічною безпекою підприємства // Вісник Східноєвропейського у-ту економіки і менеджменту. Серія : Економіка і менеджмент. — Черкаси : Ун. кн. — 2011. — № 1 (9). — 228 с.
2. Економічна безпека : навч. посіб. ; за ред. З. С. Варналія. — К. : Знання, 2009. — 647 с.

3. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання : навч. посіб. / Л. І. Воротіна [та ін.] — К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2001. — 306 с.
4. Воротіна Л. І. Раціональні управлінські рішення як ресурс підвищення ефективності операційної діяльності підприємства / Л. І. Воротіна, А. С. Пятигін. // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 1. — С. 90–94.
5. Козаченко А. В. Економічна безпека підприємства. Суть і механізм забезпечення / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. — К. : Либра, 2003. — 280 с.
6. Крупка М. І. Основи економічної теорії : підруч. / М. І. Крупка, П. І. Островерх, С. К. Реверчук. — К. : Атіка, 2001. — 344 с.
7. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посіб. / В. Л. Оргинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін. — К. : Правова єдність, 2009. — 542 с.
8. Основи економічної безпеки підприємств : навч. посіб. / А. М. Штангрет, Д. С. Лозовицький, Я. В. Котляревський, М. М. Караїм. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2013. — 284 с.
9. Управління фінансовими ресурсами регіону: монографія / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович, І. М. Камінська; М-во освіти і науки України, Луцький держ. технічний ун-т. — Луцьк : Надстир'я, 2005. — 176 с.
10. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ukrstat.ua.
11. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ukrstat.ua.

REFERENCES

1. Vorotina, L. I. (2011.) Teoretyko-metodolohichne obgruntuvannya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoju pidpryyemstva. Visnyk Skhidnoyevropeys'koho u-tu ekonomiky i menedzhmentu. Ekonomika i menedzhment, 1 (9), 228 (in Ukrainian).
2. Varnaliya, Z. S. (Ed.). (2009). Ekonomichna bezpeka. Kiev: Znannya (in Ukrainian).
3. Vorotina, L. I. (2001). Malyy biznes ta pidpryyemnytstvo v rynkovykh umovakh hospodaryuvannya. Kiev: Vyd-vo Yevropeys'koho un-tu (in Ukrainian).
4. Vorotina, L. I., & Pyatyhin, A. S. (2012). Ratsional'ni upravlins'ki rishennya yak resurs pidvyshchennya efektyvnosti operatsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstva. Aktual'ni problemy ekonomiky, 1, 90–94 (in Ukrainian).
5. Kozachenko, A. V., Ponomarev, V. P., & Lyashenko, A. N. (2003). Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva. Sut' i mekhanizm zabezpechennya. Kiev: Lybra (in Ukrainian).
6. Krupka, M. I., Ostroverkh, P. I., & Reverchuk, S. K. (2001). Osnovy ekonomichnoyi teorii. Kiev: Atika (in Ukrainian).
7. Ortyns'kyy, V. L., Kernyt's'kyy, I. S. & Zhyvko, Z. B. (2009). Ekonomichna bezpeka pidpryyemstv, orhanizatsiy ta ustanov. Kiev: Pravova yednist', (in Ukrainian).
8. Shtanhret, A. M., Lozovyts'kyy, D.S., Kotlyarevs'kyy, Ya. V., & Karayim, M. M. (2013). Osnovy ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv. L'viv: Ukr. akad. drukarstva (in Ukrainian).
9. Herasymchuk, Z. V., Vakhovych, I. M., & Kamins'ka, I. M. (2005). Upravlinnya finansovymy resursamy rehionu. Luts'k : Nadstyrya (in Ukrainian).
10. Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy. Retrieved from www.ukrstat.ua (in Ukrainian).
11. Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy. Retrieved from www.ukrstat.ua (in Ukrainian).

**EVALUATION OF SMALL BUSINESSES PARAMETERS AS THE BASIS
OF DESCRIPTION OF THEIR ECONOMIC SECURITY LEVEL**

M. B. Krystynyak

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
kristinyak89@mail.ru*

Difficult business conditions currently require a systematic approach for effective economic management of small businesses that involve not only the definition and an overall assessment of a set of key indicators of the activities of small businesses in Ukraine, but the description of their economic security.

Keywords: *small business, level of economic security, a set of indicators, external factors.*

Стаття надійшла до редакції 25.03.2016.

Received 25.03.2016.